



COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

VIIES OSAKOND

OTSUS

VASTUVÕETAVUSE KOHTA

Kaebus nr 17789/07
Kalev KANGUR
versus Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (viies osakond), olles 6. jaanuaril 2009 kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad:

Peer Lorenzen, *esimees*

Rait Maruste,

Karel Jungwiert,

Renate Jaeger,

Mark Villiger,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Zdravka Kalaydjieva, *kohtunikud*

ja Claudia Westerdiek, *osakonnakantsler*

võttes arvesse eespool nimetatud 23. aprillil 2007 esitatud kaebust, olles pidanud nõu, on teinud järgmise otsuse.

ASJAOLUD

Kaebaja Kalev Kangur on Eesti Vabariigi kodanik, kes on sündinud 1968. aastal ning elab Tallinnas. Kaebajat esindasid Kohtus Tallinnas praktiseerivad advokaadid M. Susi ja M. Hääl.

A. Kohtuasja asjaolud

Kohtuasja asjaolud, nagu kaebaja need esitas, võib kokku võtta järgmiselt.

Kaebaja oli kohtuasja asjaolude esinemise ajal Eesti Maa-ameti peadirektor. 18. augustil 2005 alustati kriminaalmenetlust seoses mitmete maatehingutega, mille käigus omandasid eraisikud looduskaitsealuseid maatükke ning vahetasid neid riigi omandisse kuuluvate väärtuslikumate maatükkide vastu.

1. oktoobril 2006 esitati kaebajale süüdistus ametiseisundi kuritarvitamises ja altkäemaksu võtmises. 3. oktoobril 2006 võeti kaebaja vahi alla. Harju Maakohus kinnitas seda oma 5. oktoobri 2006 määrusega. Tallinna Ringkonnakohus jättis 25. oktoobril 2006 kaebaja määruskaebuse rahuldamata. Ringkonnakohtu määrus edasikaebamisele ei kuulunud.

28. novembril 2006 jättis prokurör rahuldamata kaebaja taotluse tema vabastamiseks. 11. detsembril 2006 jättis ka Harju Maakohus kaebaja samasisulise taotluse rahuldamata. Kaebaja vabastati vahi alt prokuröri 21. detsembri 2006 määruse alusel.

Vahepeal esitas kaebaja Riigikohtule taotluse, väites, et põhiseadusega on vastuolus kriminaalmenetluse seadustiku säte, mille kohaselt maakohu määrus vahistamise kohta edasikaebamisele ei kuulu. 17. jaanuaril 2007 otsustas Riigikohus jätta kaebus sisuliselt läbivaatamata, kuna põhiseaduse, konventsiooni ja Riigikohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt saab Riigikohus isiku kaebuse menetlusse võtta vaid juhul, kui isikul puudub muu tõhus viis kohtuliku kaitse õiguse kasutamiseks. Käesolevas asjas oli kaebaja käsutuses muu tõhus vahend: tema kaebuse maakohu vahistamismääruse peale vaatas läbi ringkonnakohus ja hilisemat taotlust tema vabastamiseks arutas maakohus.

23. jaanuaril 2007 kõrvaldas Harju Maakohus prokuröri taotlusel kaebaja kriminaalmenetluse ajaks Maa-ameti peadirektori ametikohalt. 15. veebruaril 2007 jättis Tallinna Ringkonnakohus määruse muutmata, pidades kõrvaldamist seaduslikuks ja põhjendatuks, kuna kaebaja edasitötamine nimetatud ametikohal oleks võinud kahjustada kriminaalmenetlust. Ringkonnakohus märkis:

“[...] [K]õrvaldamine ametist käesolevas asjas on proportsionaalne õiguskaitsevahend, sest on [...] võimalik, et [kaebaja] jätkab analoogsete kuritegude toimepanemist, eelkõige seoses tema ametikohaga; koostöö [kaebaja] ja tema alluvate vahel on samuti keeruline, sest alluvad on käesolevas asjas tunnistajad.

[...]

Ringkonnakohus leiab, et kuna tegemist on kriminaalkuriteoga seoses võimu kuritarvitamisega, võimaldab samas ametis edasitötamine kahtlustataval samalaadsete kuritegude toimepanemist jätkata. [...]”

See kohtumäärus edasikaebamisele ei kuulnud.

B. Asjakohased siseriiklikud õigusnormid

Kriminaalmenetluse seadustiku § 141 lõige 1 sätestab:

“Kahtlustatav või süüdistatav kõrvaldatakse ametist prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel, kui:

- (1) ta edasi töötades võib jätkuvalt toime panna kuritegusid;
- (2) edasitöötamine võib kahjustada kriminaalmenetlust.”

KAEBUSED

Kaebaja väitis, et ringkonnakohtu väitega, et ta kõrvaldati ametist, kuna oli alust arvata, et ta võib „jätkata analoogsete kuritegude toimepanemist“, mindi kaugemale kui põhjendatud kuriteokahtluse väljendamine ning seega on rikutud konventsiooni artikli 6 lõiget 2.

Kaebaja ei olnud nõus võimude põhjendusega, et ta võeti vahi alla takistamiseks tema sekkumist uurimistegevusse ning uute kuritegude toimepanemist. Ta väitis, et kriminaalmenetlus oli kestnud juba pikka aega ning ametivõimudel oli olnud piisavalt aega tõendite kogumiseks. Samuti leidis ta, et tema vahi all pidamise määrused ei olnud piisavalt põhjendatud. Ta tugines konventsiooni artikli 5 lõike 1 punktile c.

Kaebaja kaebas lisaks artikli 6 lõike 1 alusel, et vahistamismenetluses rikuti võrdse kohtlemise põhimõtet, kuna kaitsjal puudus juurdepääs prokuröri poolt kohtule esitatud kriminaalasja toimikule ja prokurör vestles kohtunikuga eraviisiliselt enne kohtuistungit.

Kaebaja väitis ka, et maakohus vaatas 11. detsembril 2006 tema taotluse vabastamise kohta läbi üksnes formaalselt ja et kohus üksnes kordas neid põhjendusi, mis olid esialgses vahistamismääruses. Kaebaja tugines artikli 5 lõikele 3.

Kaebaja kaebas lisaks, et maakohu 11. detsembri 2006. aasta määrus, millega jäeti tema vabastamise taotlus rahuldamata, ei kuulunud edasikaebamisele. Kaebaja väitis, et Riigikohtu keeldumine tema nimetatud määruse peale esitatud kaebuse sisulisest menetlemisest on vastuolus artikliga 13.

Lõpuks kaebab kaebaja artiklile 2 tuginedes, et tema ametist kõrvaldamine ohustab tema elu, sest ta ei kuulu enam ravikindlustusega kaetud isikute ringi.

ÕIGUSKÜSIMUSED

1. Kaebaja kaebas, et tema suhtes on rikutud süütuse presumptsiooni põhimõtet. Ta tugines konventsiooni artikli 6 lõikele 2, mis sätestab:

“Igaüht, keda süüdistatakse kuriteos, peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.”

EIK tuletab meelde, et artikli 6 lõikes 2 sätestatud süütuse presumptsioon on sama artikli esimeses lõikes sätestatud õiguse õiglasele kohtumenetlusele kriminaalasjades üks elemente. Presumptiooni rikub see, kui otsuses kuriteos süüdistatava kohta väljendatakse arvamust tema süü kohta enne, kui süü on seaduse kohaselt tõendatud. Kui formaalsed tõendid puuduvad, piisab sellest, kui põhjendustes esineb viiteid, et kohus peab süüdistatavat süüdiolovaks (vt muuhulgas EIK 10. veebruari 1995. aasta otsus asjas *Allenet de Ribemont vs. Prantsusmaa*, kaebus nr 15175/89, A-seeria nr 308, punkt 35, ja EIK 25. märtsi 1983. aasta otsus asjas *Minelli vs. Šveits*, kaebus nr 8660/79, A-seeria nr 62). EIK on rõhutanud, et selle tuvastamisel, kas ametiisiku avaldus on rikkunud süütuse presumptsiooni põhimõtet, on oluline avalduse tegemise kontekst (vt EIK 10. oktoobri 2000. aasta otsus asjas *Daktaras vs. Leedu*, kaebus nr 42095/98, punktid 41-45, EIK 2000-X, ja EIK 26. märtsi 1982. aasta otsus asjas *Adolf vs. Austria*, kaebus nr 8269/78, punktid 39-41, A-seeria nr 49).

Käesolevas asjas leiab EIK, et ringkonnakohtu lahendiga tõusetunud küsimust oleks saanud vältida täpsemat sõnastust kasutades, keskendudes näiteks vajadusele vältida kriminaalmenetluse takistamist, või sellele, et põhjendatud ja tugev kahtlus oli aluseks selliste meetmete võtmisele, mille eesmärgiks on takistada isikut edaspidi süüdistuse aluseks olevale sarnaseid kuritegusid toime panemast. Kohus märgib siiski, et ringkonnakohtu kasutatud sõnastus lähtub üsna täpselt kriminaalmenetluse seadustiku § 141 lõike 1 punkti 2 sõnastusest, mis sätestab et kahtlustatav või süüdistatav kõrvaldatakse ametist, kui ta töötamist jätkates „võib jätkuvalt toime panna kuritegusid”. EIK peab meeles, et individuaalkaebusel põhinevas menetluses on oluline keskenduda võimalikult piiratud ulatuses konkreetsetes kohtuasjas tõstatatud asjaoludele, ja et EIK ülesanne ei ole konventsiooni alusel *in abstracto* kontrollida riigisiseseid õigusnorme, vaid ta peab kontrollima nende normide kohaldamist kaebaja suhtes (vt eespool viidatud EIK kohtuotsus asjas *Adolf vs. Austria*, punkt 36, koos järgnevatel viidetega). Kohus märgib seoses sellega siiski, et konventsiooni artikli 5 lõike 1 punkt c viitab ka olukordadele, kui esineb „põhjendatud kahtlus” isiku poolt „õiguserikkumise toimepanemises või kui põhjendatult peetakse vajalikuks takistada õiguserikkumise toimepanekut”.

EIK leiab, et antud asjas oli ringkonnakohtu määrus tehtud konkreetsetes küsimuses, milles kohtul ei olnud palutud otsustada kaebaja süü üle ning kohus seda ka ei teinud; kohtul tuli pelgalt teha otsus, kas isiku vastu esitatud süüdistusi arvesse võttes oli isiku ametist kõrvaldamine vajalik, takistamaks teda edaspidi süüdistuse aluseks olevale sarnaseid kuritegusid toime panemast. Selline tähendus on kooskõlas Eestis otsekohaldatava konventsiooniga ja riigisiseste õigusnormidega, mis tagavad süütuse presumptsiooni (põhiseaduse § 22 ja kriminaalmenetluse seadustiku § 7).

Lisaks märgib EIK, et ringkonnakohtu määruses viidatakse selgesõnaliselt kaebajale kui kahtlustatavale.

Kokkuvõttes ei tuvasta EIK, et kaebaja suhtes oleks rikutud konventsiooni artikli 6 lõikega 2 tagatud süütuse presumptsiooni.

Järelikult on kaebus selgelt põhjendamatu ning tuleb jätta konventsiooni artikli 35 lõigete 3 ja 4 alusel läbi vaatamata.

2. EIK vaatas läbi ka kaebaja esitatud ülejäänud kaebused. Võttes arvesse kõiki EIKile esitatud dokumente ulatuses, milles kaebused kuuluvad tema pädevusse, leiab EIK, et nendest ei ilmne konventsioonis ega selle protokollides sätestatud õiguste ja vabaduste rikkumist.

EIK leiab, et kaebuse vastav osa on selgelt põhjendamatu ning tuleb samuti jätta konventsiooni artikli 35 lõigete 3 ja 4 alusel läbi vaatamata.

Eeltoodust tulenevalt Kohus ühehäälselt

tunnistab kaebuse vastuvõetamatuks.

Claudia Westerdiek
Osakonnakantsler

Peer Lorenzen
Esimees